

ՁՄԻՌՈՒՄ : 13 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

ՎԵՐԻ ՄԱՆՈՒՆԻ

ԴՈՒՐԵՆԻԱԿ ԱՌԱՐԱՆԵԿԱԹԻՒՆ

ՍՈՒՆԿ

(Հարմարեցրել է և վերջին (1))

Վերսկին բանաստեղծել է մայրիկ, ըստ կողմի, կրտսերն որ ուսնելուցն վրայ աղատ կեցած է, և շատուցն ի վեր մեզ պարզեցին ընտելի էր զած է. և հոս իւր բնակարանը հաստատելով, յոյս ունիմք որ ամեն դարուն հոս դայ զմեզ գուարձայնէ: — Սկիզբ կարելի է, ըստ կոմսուհին, ամենին մարդ հոս սոխակի ձայն է լսած: Սկիզբ մայր իմ, պատմութեան տուած կոմսը (1) գոտառ, շատ անգամ փափաք ցըցողիք որ այս տեղը, որ այնչափ կը սիրես, սոխակին անոյշ դայալիկովը զարդարեալ տեսնես. այս բաղձանքը կարող եղայ կատարել այն աղբատ տղուն ձեռքը որ քիչ ժամանակ առաջ զմեզ անտառին մէջ մեծ նեղութենէ տղատեց: Սոս ատեն սկըսաւ պատմել կոմսը իւր մօրը թէ ինչպէս ինքը ըսեր էր անտառին մէջ թէ 100 ոսկի կուտամ ինքն մեկը կարենայ այս թռչունը իմ պարտիկին մէջ բնակեցընել, և թէ ինչպէս Սկիզբէլ այս խոստանալը լսելով միտքը դրեր էր որ բոլ փափաք լեցընէ և այն մեծ գումարը ձեռք ձգէ:

Երբեք, ըստ, սիրելի մայր իմ, որ այս յիսուն ոսկին այսպիսի բանի մը գործածելու չես որդիդ. փանդի բեղի հաճոյական բան ընելու համար 50 ոսկի չէ, կրկին ալ պարտաւոր ելնք սիրով տալու. իրաւ է որ երկուստեք հոյիւր մեզմէ յիսուն ոսկի չուղեց առ բանս ընելու, այլ մեկը մեզմէ տուինք ըսելով թէ որովհետեւ այս խեղճ հոյիւր մեր ուղտը ընելու համար ալ մէկ ջանք ըրաւ, ուստի արժանի է որ մեկը ալ մեր բռնակը բանանք իրեն. այս մեր բարիքը կրնայ իր ապագայ երջանկութեանը հիմը սեպուիլ. մի գիտէ թէ որ օր մը հարուստ ու երջանիկ ըլլայ, թերեւս մեր անունն ու յիշատակը կ'օրհնէ եթէ մեկը իրմէ առաջ գերեզման գայած ըլլանք:

Սոս խոսքերուս վրայ նորէն կոմսուհին սիրտը ելաւ. — Ձեր մտածմունքն և գործքը, սիրելի սրբեակը իմ, ըստ, շատ գեղեցիկ և ազնուական է. թէպէտ և շատ կ'ուրախանամ հոս սոխակի մը քաղցը ձայնը լսելու, սակայն աւելի ուրախացայ անոր վրայ, որ դուք ձեր զուարճութեանը համար որոշած ստակը ուրիշին երջանկութեանը գործածել եք: Սոս անտառ ձեռնութեան մէջ մայրերնիւ ձեռքէ վար չուղէր մնալ. կրնանք կարօտելոց օգնութեան հասնելէն աւելի լաւ կերպիւ մեր անտառն տնոյ կատարել. և ձեռք ալ կրնար ուրիշ եղանակաւ ցըցունել մեր երախտագիտութիւնը առ Վրոտուած որ ջը նորհէր է մեզ այս հարստութիւնը, բայց եթէ այն հարստութեան մէկ մասը խեղճեր երջանկաւ ցընելու գործածել:

Սակայն կ'ուղեմ, կրկին կոմսուհին, որ այս տուած ստակս ի բարին գործածուի: — Արեւելի ակնիկ ի բարին չկրնար գործածուիլ, ըստ կոմսը, և պատմեց մօրը իրենց կառքը նորագոյ սայլագործին հետ ունեցած խօսակցութիւնը և աւելի աղաչով ըրաւու համար ըստ, և դրեցի հոյիւրին ծնած գեղին բահանային որ ինծի անոր վրայ որոշ տեղեկութիւն տայ. անիկա մէկէն պատմութեան տուած, և ահա այս է. «Քրքիտանիկան սիրոյ գործ մը կ'ընես եթէ Սկիզբէլ չէլէլին ազնեւտ մը ստիկցընէ լստա, որ ուղեմ և առաքինաբար պատանի մըն է: Վրաբոցին մէջ իրեն սէս խելացի, բարեբաղոյ և անմեղ տղայ չեմ տեսած. շատ կը սիրէ գրել կարգաւ, հաշիւ ընել, և այս երեք բանը շատ աղէկ գիտէ: Կը փափաքէի որ ուսմունքը առաջ տանէր, բայց դրամական կարօտութիւնը այս բանին արգելք եղաւ. ինքն ալ տեսնելով որ նրա տղական կեանքը իրեն շատ ձեռք չտար, այնպիսի արուեստ մը կ'ուղէ սորվիլ, որ թէ միտքը և թէ մարմինը շարժման մէջ պահէ, և կը կարծէ որ իրեն ամենէն աւելի յարմար արուեստը սոյլադործութիւնն է: Ես ալ անանկ կը կարծեմ, և կը վստայմ ձեզի, որ ընտրած սայլագործն ալ բարի և ճարտար արհեստաւոր մըն է, ուստի կը յորդարեմ զձեզ որ մեր խեղճ Սկիզբէլ այս սայլադործին քովը գնէր որ արուեստը սորվի: Սոս

կայ այնպիսի բարեգործութիւն մըն է որ չկրնար Վրոտուած առջի անվարձ մնալ: Կանգնեց մեր երկնաւոր Հայրը ըստ. — Վրոտուած այս աղային մէկը կ'ընդունի, զիս կ'ընդունի: — Արեւին սիրելի մայր իմ, ժողովրդայնական այս բարի վկայութեամբ մեր ստակը կորսուած չըլլար: — Եթէ անանկ է, ըստ կոմսուհին, հարկը ոսկեով կըր գումար մը ընելու համար, և սրբեակի մէջ խեղճ հոյիւր կարենայ հօրը աւետիս մը տալ, որ անտարակոյս եմ թէ սոխակին և ձեր աղնաւորի առատաձեռն գործը աւելի ուրախալից լինէր պատճառեց ինձ, քան թէ այս աւետիսը անոր, յանձն կ'առնուէմ կալ յիսուն ոսկին այն իմ քսակէս տալ:

Սոս, կրկին կոմսուհին գործած սրտի, բնութիւնը մեզի համար անսպասելի աղբիւր մըն է քաղցրութեան և անմեղ գուարճութեան: Օրինակի համար հիմա պարտեղ մեր ամեն ըղբայարանացը մեծ գուարճութիւն կը պատճառէ. այն լուսնի արծաթափայլ լոյսը որ կ'աղբայն սեւ շուքին մէջէն կը դարնէ, այն սոխակին քաղցրաւու ազ Դայնը, որ գիշերուան խոր լուսութեան աւելի սքանչելի կ'ընէ, այն մօտակայ ժայռին տը ված արծաթանքը, այն յասմիկներուն և վարդենեաց անոյշ հոտը, այն օդին խորժելի զովու թիւնը, այս կաթը, կարմրորակ երակները, դեռ մը մէկն ըսեմ. . . . Սոս, այսպիսի քաղցր ուրախութիւն մը չէն կրնար պատճառել ինծի, ոչ հրաշալիութիւններ, ոչ պարբերութիւններ, տեսակ տեսակ անուշահոտութիւններ, հոտաւետ եղեր, բաղնայնայնիկ մեծահայ թագաւորական սեղաններ: Եւ սակայն այս գիւղական տնակս ըստ թիւնը իմ սրտիս ուրախութիւնը կը կրկնապատկէ երբոր կը մտածեմ թէ իմ գուակաց սերն և մեր երկնաւոր Հօր բարութիւնն է, որ անիկա ինծի պատրաստեցին: Ես այսպէս բնութեան մեզի տուած գուարճութիւնները կը կրկնապատկուի երբոր մեզ զանոնք մաքուր և խաղաղ խղճմանք, և բարեգործութեամբ մայր լինեմք, և այս գուարճութեանց բուն համար այն ատեն կ'առնուեմ, երբոր երախտագիտութեամբ ձանձնանք, որ ամեն բարիք մեր հասարակաց բարեբար և առատագութ Հօրմէն կու գայ, որ երկինք կը բնակի, և իւր աստուածային աթոռէն մեր վրայ կը նայի: Սակայն, ըստ, այս աշխարհքս վրայ մեր բնակարանը որչափ ալ գեղեցիկ և սքանչելի ըլլայ, ամենէն չկրնար բաղդաւորուիլ այն երանաւետ օթեւանին հետ, որ մեզի պատրաստուած է երկինքը Վրոտուած արքայութեան մէջ: Զոն ահա Վրոտուած ծոցը պիտի գտնեմ իմ կողակիցս և ձեր սիրելի Հայրը, որ տարածում իւր ընտանիքը թողուց գնաց, ուրուն մէջ իւր յիշատակը անմահական պիտի մընայ: Սոս, սիրելի սրբեակը իմ, այն յաւաքի օրէն ի վեր, որ Վրոտուած ուղեց զինքը իւր բոլը կանգնել, այս աշխարհքս վրայ գուր միայն մնալիք իմ մեծ և միակ միութեամբութիւնս: Սոսին մեծ փափաղն այն է որ միշտ այսպէս աստուածապաշտ և բարի մնալ, որպէս զի օր մը ամենքս ալ նորէն միանալ երկինք արքայութեան մէջ:

Երբորդ առաւօտ կանուխ կոմսը կանգնել տուաւ հոյիւրը, ու իրեն առջեւ համրեց հարկը ոսկին, ամենքն ալ փայլուն նոր կտրած: Բարեմիտ տըղան կրկին և կրկին շնորհակալ եղաւ իր բարեբարին, իր գանձը ծոցը դրաւ ու կարծեմ թէ ուրախութեանէն թեւաւորուած փայլեց գնաց հօրը բով: Իրենց տնակը հասնելուն պէս, տեսաւ հեռուէն որ տանը ծննդեւորէն մուկ կը լըրար, հասկըցաւ որ հայրը խուցին մէջէն էր, հայրս խուհակեցոյն էր, ուր իր աղբայնի կերակուրը կը պատրաստէ: Սկիզբէլ ծածուկ գնաց խուցը մտաւ ու առած այն հարկը փայլուն ոսկինքը սեղանին վրայ շարեց. այն միջոցին հայրը վրայ հասաւ մէկ ձեռքը հոգէ ամանով մը թան, մէկ կարմիր ալ սկաւառակ մը լեցուն գետնախնձոր բռնած: Օրուն վրայէն գեռ գորշի կեղեր: Երբոր տեսաւ այն փայլուն ոսկինքը, սարսափած ու տխուր ձայնով մը տորուն ըսաւ. «Սոս ինչ է, չըլլայ թէ տեղէնը գողացած բերած ըլլաւ ասոնք: — Սոս Հայրիկ, թանկիկ մը ձեռքով գտայ: ըստ Սկիզբէլ, և կամ աւելի լաւ, Վրոտուած թանկիկ մը ձեռքով մեր օգնութեանը հասաւ: — Սոս ըսել կուգես բոլ թանկիկով: ըստ հայրը սրդողած ձայնով մը. խօսէ տեսնեմ, չես կրնար զիս խաբել որ թանկն մը քեզի այդ ստակը կուտայի բերած ըլլայ: — Վրոտուածին նոյնպէս չէ, պատմութեան տուաւ Սկիզբէլ, փանդի ինչպէս որ առակը կընէ, ար

տուանքը մեր բերնին մէջը խորոված չէն ինչոր: Վրոտուած պատրաստ է մեղի օգնելու, միայն թէ մեկը ալ պէտք է ձեռքերնէս եկածը ընենք»:

Սոս ըսաւ ու սկսաւ հօրը պատմել թէ ինչպէս փաստեցաւ ան հարկը ոսկին: Պատմելը լըմըն նախաւ պէս հայրը ուրախութեամբ կանչեց: «Վրոտուած, ինչպէս բարի ու զարմանալի ես. ոչ զորմեկ արարած մը, սղտիկ թռչուն մը բոլ ձեռքացը մէջ մարդուս երջանկութեանը գործիք կ'ըլլայ: Սոս կեանքը բաւական երկայն պիտի չըլլայ բեղի մեր երախտագիտութիւնը ցուցընէլ»:

Սոս ատեն բարի ծերունին սրտին ուրախութեանէն խելքը գլխէն գացած փութացաւ իր սիրելի Սկիզբէլին վրան գլուխը շտկելու, և մեծ բան բացուեցաւ դերձակին, կոշիկաւորին ու կարկառող կնկան: Սոս Սկիզբէլն ալ ամենայն կերպով հոգ կ'ընէր որ դէտեսները շատ ու աղէկ լըմնան, և երբոր վրէն վար նոր հագած հօրը առջեւ եկաւ, խեղճ հայրը ուրախութեանէն գլուխէն զինքը պագաւ, առաւ կուռագործին տարաւ ու աշխատութեանը համար որոշուած յիսուն ոսկին համրեց: Սկիզբէլին փափաքը կատարուեցաւ, և իրեք տարեկէն ետք իր վարպետին պէս ճարտար արուեստաւոր մը եղաւ:

Երախտագիտ տղան չուղեց օտար երկիր երթալ առանց իրեն բարեբարներուն շնորհակալ ըլլալու, ու իրենց խնայընելու որ ըրած բարիքներն ապարդիւն չեղաւ: Սոսին Սոսին փեղ զընաց, ուր առաջ պարտեցայնին քովը երթալով իրեն շնորհակալ եղաւ, որ զինքը սիրով ընդունեցաւ իրեն բարեմաղթութիւններ ըրաւ, ու իր տեղերուն իմացուց անոր գալը: Սկիզբէլն ներս կանգնելին զինքն ու Սկիզբէլ հանեց ցուցուց իմաստահոյն իր վարպետութեան վկայականը, որ գեղեցիկ գունաւոր գլխադրանքով զարդարուած էր ու վրան մեծամեծ գովեստներ կային:

Վրոտուածն ու իր երեք զակընքը շատ ուրախացան Սկիզբէլին այսպէս առաջ գալուն վրայ: «Յիւրաք, ըստ երիտասարդ կոմսը, ասկէց ալ զէկ վկայութիւն չկրնար ըլլալ իր փութալանութեանը համար. իրեն հարկաւոր եղած բաները պատրաստ են. կրկինամ որ շատ բան պակաս ըլլայ, և ասիկա մեզի մեր նոր ճարտար կառաւորը միայն կրնայ խնայընել»:

Սոս բանի վրայ Սկիզբէլին հարցունքներ ըրին և հասկցուեցաւ որ կոմսին վախը հիմնական էր: «Սոս ինչ է, ըստ կոմսը, պէտք է որ աս տղուն արտաքին հագուստն ալ ներքին կատարելութեւ հաւասարի, իրեն պէտք է տաք թիկնոց մը, զոյգ մը կոշիկ, ու մէկ գեղեցիկ ու ամուր ձանադարհի բոսիկ մը: Սոսին անդ թէ ձեռնակեղէնի աղէկ պաշար մը պէտք է, ըսին կոմսուհինքը»:

Սոս ըսաւ, ըստ կոմսուհին, սակայն բարեւ գործութիւն մը պէտք չէ որ կիսակատար ըլլայ, բաւական չէ ծառը տնկել, պէտք է անոր ջուր ալ տալ: Սկիզբէլ Սկիզբէլ, ըստ, երբոր երթալու պատրաստ ըլլաւ, հոս մէջին ալ երկուր զմեզ տեսնելու: Սոս ատեն ժողոված ստակը տնոյ մեծ ձեռքը դրաւ ու ըստ որ ինքը անձամբ երթայ իրեն հարկաւոր եղածը գնէ: Սկիզբէլն զնեց զանոնք և իրեն քով բաւական ստակ ալ մնաց:

Սկիզբէլն Սկիզբէլ Վրոտուած գեղեցիկ մեղրադոյն թիկնոց մը հագած, աղւոր քսակ մը ու ուղեղարկած, գլուխը փայլուն գլխարկ մը դրած, ձեռքը դաւաղան, իր բարեբարներուն տունը եկաւ: Վրոտուածն չէր ուղած որ անիկա օտար երկիր երթայ առանց քանի մը օգտակար խրատներ լսելու, ուստի մայրական փութով սկսաւ անոր ըսել: «Սոս, որ, սիրելի սրբեակ, այնպէս տաղաքիս ասկէց ետքն ալ, ինչպէս որ ինչուսն հիմա սպրեցար բարի վարուք. մանաւանդ նայի որ առանց բարեարդարութեան ու Վրոտուած երկրիւն բան մը չընես. միշտ Վրոտուած աչքիդ առջին ըլլայ, իր սուրբ սրտով իրանքները սրտիդ մէջ գործէ ու դանդաղ բոլ վարուց անընդհատ կանոններ ըրէ: Սոսին կրկին իր փափակ ու տունի օր առանց սրտաբար տեսնելու ու հոգեւոր բան լսելու մ'անցընէր. կանոնաւորաւ կ'երթալով աղօթքները ըրէ, և օրերդ սկսէ ու լըմնուր միշտ աչքընքդ առ Վրոտուած դարձունելով: Սոս առած ժամանակը կամ ճամբորդութիւն ըրած առանց, միշտ զՎրոտուած մտածէ. մը խառնութիւն մտնէ աշխատելու, վարպետը հօրը տեղ գիր, անոր կողակիցն ալ մօրը տեղ, և զակընքերը եղբարցդ ու քրուքացդ տեղ: Սոս որ դուն հոն բան մը բարի վարուց և բարեարդարութեան գնմ

տեսնես, հեռացիր անկէջ : Փախիր դէշ ընկե-
րութիւններէ, ամենուն բարիք ընէ, բայց ա-
մէն մարդու մի վստահիր : Գինովութենէ զգու-
շացիր, նոյնպէս դուռնացիր նաեւ սաստիկ ընտա-
նութիւններէ : Ար և իցէ կարօտութեանդ մէջ
յոյսդ Մտուածոյ ողորմութեանը վրայ դիր, և ա-
մէն բանդ իրեն յանձնէ : Հիմա ալ, սիրելի՛ որ-
դեակ իմ՝ Սիրայէլ, բեղի բարի ճանապարհ կը
մաղթեմ : զմեզ մի մոռնար բոլորովին ։

Երանի՛ թէ մեր ազգին տիկնայքն ալ բարի օ-
գինակ առնէին Սթեֆանոս կոմս-հիէն Սիբա-
յէի նման լաւաբարոյ և ճարտարամիտ սպասա-
նեաց ձեռք գնէրով՝ զանոնք իրենց խեղճ ծնո-
ղացը ապաւէն յարուցանել, մտքերնին ու սրը-
տերնին բարի բարի խրատներով զարդարել, և
թէ անոնց և թէ բոլոր անոնց ազգատոհմին մըջ-
տնջնաւոր երախտագիտութեանը արժանի ըլ-
լալ : Երանի՛ ուրեմն այն ազնուամիտ և բարե-
գութ տիկնանց, որ կոմս-հիէն պէս աւելորդ-
զուարճութեանց տալու ստակնին, իրենց ազգին
դժբաղդ դաւակայք երջանկութեանը դործածեն :
Սոյն բանը գեղեցիկ կերպիւ կը հաստատէ նաեւ
մեր ազգասէր բազմահմուտ Վ. Իրիգոր վար-
դապետ խաղաղաճեանը՝ Սասի յաղթոյն մէջ
հրատարակած օգտուէտ պատմութեամբը :

Սարգիս Գորոս Տապեան,
որ է Փարիզ :

Երիտասարդ ցնծոմիտն ճաշակ մը :

Ետեմբ Գերմանիոյ ամէն բլուրներուն վրայ
մենաստաններ կային, որ պարզ տեսքով շինուած
ներ էին հասարակ զանգակատունով մը անտառ-
ներուն մէջ բարձրացած՝ որուն բոլորտիքը վայրի
աղանդները կը թռչտէին : Այս վայրերը շատ
թերութիւններով և մոլորութիւններով լեցուած
էին . բայց անոնց մէջ կը գտնուէին նաեւ աշխար-
հին զուարճութեանց անդայ, սուրբ և սակա-
ւապետ մարդիկներ . որոնք իրենց հոգիները ու-
րիշ բանի չէին ստատուցուցներ, բայց միայն ին-
քուն իրենց ստատուցուած յաւիտեանակա-
ն ժառանգութեանը : Օրմուցի մէջ մանաւանդ
մէկը կար՝ Ալֆոնս անուն, որ շատ անուանի եղած
էր նոյն գաւառին մէջ իւր բարեպաշտութեանը
և գիտնականութեանը համար : Երիտասարդ
մարդ մըն էր ամէն անոնց պէս՝ որ քաջահմուտ
էր, ինչու որ գիտութիւնը ծովու կը նմանի, որ
չափ որ առաջ երթայ մէկը անոր մէջ՝ այնչափ
ալ հորիզոնը կ'ընդարձակի, և այնքան ալ իւր
պոքիկութիւնը կ'ըզգայ :

Իայց այս Ալֆոնս անուն բարի կրօնաւորը տա-
րակուսանայ ժամեր ալ ունեցած էր իւր կեան-
քին մէջ, բայց անօգուտ ապրոյցոյցներ փնտռե-
լու մէջ իւր դէմքը խորշումէն և մաղբեր ձեռ-
մընկալէն ետքը, վերջապէս սղոյթիկ և անմեղ տը-
ղայի մը պէս պարզմտութեամբ կը հաւատար, և
սիրտը անով կը հանգարտէր . ետքը ինքզինքը
սորթի նուիրելով իբրեւ ողորմութեան խարիս-
խի մը՝ ուղեց որ իւր օրերը անբիծ սիրոյ, կրօ-
նական ջերմեանով և անուշադիւր յուսոյ
մէջ անցունէ : Իայց և այնպէս ուժգին ու սաս-
տիկ հովերը դարձեալ երբեմն կը վրդովէին այս
սուրբ նաւը, երբեմն իմացականութեան փորձու-
թիւնները վրայ կը հասնէին, և միտքը հպարտու-
թեամբ կը քննէր հաւատքը : Այն ատենը Ալ-
ֆոնս շատ կը տրտմէր և տխուր խորհրդոց թխա-
գոյն ամպերը իւր ներքին արեգակը կը ծածկէին,
անանկ որ իւր սիրտը կը հոգնար ամէն բանէն,
և ամենեւին ալաղութք չէր ընէր : Իստեղը թա-
փաւելով ժայռերուն վրայի մամուռներուն վը-
րայ կը նստէր, ու վտակներուն փրփրադէզ ա-
լիքները կը դիտէր, անտառներուն մէջ կը պտը-
տէր, բայց զուր տեղը բնութեան կը հարցունէր
ու կը քննէր, փասնդ ամէն մէկ հարցմանը՝ լեռ-
ները, ալիքները և տերեւները ուրիշ բան չէին
պատասխանէր, բայց բառ մը միայն, Ապոլոն :

Ալֆոնս յայտնէր էր այս փասնդներուն, և ա-
մէն անգամ իւր հաւատքին մէջ հաստատուած
էր . ինչու որ փորձութիւնը խորհրդանքի կը թու-
թիւն մըն է, երբոր անկախ վնաս մը հասցունէր
խորհրդանքին՝ աւելի կը զօրացունէ :

Իայց քանի մը ժամանակէ ՚ի վեր սաստիկ ան-
հանգստութիւն մը տիրած էր այս կրօնաւորին
վրայ . շատ անգամ դիտած էր, թէ ինչ որ գե-
ղեցիկ և վայելուչ է՝ երկայն ատեն դործածու-
թեամբ իւր գեղեցիկութիւնը կը կորսնցունէր,
աչքը կը հոգնի դաշտի մը սքանչելի երևոյթէն,
ականջը ամենաբարոյր ձայնէն, և սիրտը անկեղծ
սէրէն . ուստի ինքնիրեն կը հարցունէր թէ ի՞նչ
պէս սղոյթի կրնանք գտնել երկինքին մէջ յաւի-
տեանական ուրախութեան անունը մը, ի՞նչ սի-
տի ըլլայ մեր հոգեւոյն յողորմութիւնը երկինքի

անվախճան փառաց մէջ : Անտիփոն ուրախու-
թիւնը ձանձրութիւն պիտի չտեսնէր արդեօք : Յա-
ւիտեանականութիւն . . . ո՛հ, ի՞նչ աղբու բառ
է այս մէկ արարածի մը՝ որ զանազանութեան և
փոփոխութեան ուրիշ օրէնք չգիտէր, ո՛ր կ'ուզէ
որ իւր ամենամեծ ուրախութիւնները յաւիտե-
անական ըլլան : Այստեղ իմ, այն ատենը ոչ
անցեալ կայ, և ոչ ապագայ, ոչ յիշատակներ,
և ոչ ալ յոյս . յաւիտեանականութիւն, յաւի-
տեանականութիւն, տխուր բառ, որ կը դարձու-
րեցունէ, և արտասուք թափելու տայ երկրի
վրայ, ի՞նչ կը նշանակէս դուռն երկինքին մէջ :

Ասանկ կը խօսէր խեղճ կրօնաւորը, և ամէն
օր իւր երկբայութիւնները կ'աւելնային : Մէկ
առտու մը իւր եղբայրներուն երեւէն առաջ վա-
քէն ելաւ, ու ձորը իջաւ, դաշտը տակաւին խո-
նաւ էր, և արեւուն առաջին ճառագայթներով
կը զուարթանար : Ալֆոնս բլուրին ստուերամած
ձամբաներուն մէջէն կամաց կամաց կը քայլէր,
թռչունները դեռ նոր արթնցած դէպ ՚ի մա-
շտանքը կը փախչէին, և իւր գլխոյն վրայ ցօլի
կաթիլներ կը թափէին . ու բանի մը թիթեռ-
ներ դեռ կ'իտով չափ թմրած՝ հաղիւ արեւուն մէջ
կը թռչէին իրենց թռչուններու համար :
Ալֆոնս կեցաւ քիչ մը իւր աչքին առջևը տարտ-
ծուած դաշտը նկատելու, միտքը բերաւ թէ որ
չափ գեղեցիկ երևցեր է իրեն առաջին անգամ
անկախ տեսնելուն, և ի՞նչպէս ուրախութեամբ
մտածեր է հոն անցունելու իւր օրերը . ինքը որ
մէկ խեղճ քաղաքացի մըն էր մութ ու նեղ ձամ-
բաներու, և ամրոցներու տխուր պատերու սոր-
ված, այս ամէն ծաղիկները, ծառերը, և քաղ-
ցքը օդը բերկրեցունցիչ նոր բաներ էին իրեն,
ինչպէս իւր նորնծայութեան քաղցր տարին :
Ինչ երկայն ձամբաներ ձորերուն մէջ, ինչ
զուարճալի տեսարաններ, վտակները մարգագե-
տիկներուն մէջ կը խօսնէին, ծառերը սոսիակնե-
րով լեցուն, վայրի վարդեր, անտառի երկինքը,
ո՛հ ի՞նչ երջանկութիւն է առաջին անգամ՝ ձեռն
տեսնելու, ինչ ուրախութիւն անձանիծ ձամբա-
նէր քայլել՝ որոնք տերեւազարդ ծառերուն ու
տերովը ծածկուած են, ամէն մէկ քայլին գետ-
նէ բլրած ջուրերու պատահիլը՝ ուսկից տակա-
ւին մէկը կ'աւանջէ, անանկ մէկ մամուռ մը՝ ո-
րուն վրայ ամենեւին մէկը կ'ոխած չէ : Իայց ա-
ւաղ, այս զուարճութիւնները անգամ քիչ կը
տեսնէ . անտառին ամէն ձամբաները պտուղեցար,
թռչուններուն գայլայլիկ լսեցիր, ամէն ծաղիկ
ներէն ժողովեցիր, և վերջապէս կեցիւ բարձր
տի բնէս դաշտին ամէն զուարճութեանը սովորու-
թիւնը որ վարդազոյրի մը պէս բուս և արարչութե-
ան մէջ կ'իջնէ, կը կուրցնէ՝ և կը խոսնէ քեզ :

Աւաղ, այս կրօնաւորին ալ այսպէս պատահած
էր ան մարդիկներուն նման՝ որոնք խիստ արեւ-
ցունցիչ հեղուկները չափազանց խմելով՝ ալ ա-
նոնց զօրութիւնը չեն զգար . անտարբեր աչքը
կընայէր ան տեսարանին՝ որուն վրայ կը զմայլէր
առաջ : Երկինքի որ գեղեցիկութիւնները պիտի
կարենան յաւիտեան գրաւել այս հոգին,
որոնք երկրի վրայ եղած Աստուծոյ հրաշալի ա-
րարածները մէկ վայրկեան մը միայն զուարճա-
ցունցեր էին : Այս հարցմունքը ընելով ինքը
դիմեքին Ալֆոնս մտած էր ձորին մէջ խորին մտած-
մունքով . գլուխը դէպ ՚ի կուրծքը ձեռած, ձեռ-
բերը կախած՝ առանց մէկ կողմ նայելու, կը քա-
լէր, վտակներէն ծառերէն ու բլուրներէն կանց-
նէր կերթար, արդէն անաստանին զանգակա-
տունն ալ շատ հեռացած էր իրմէն, ու վերջա-
պէս ընդարձակ անտառի մը առջև կեցաւ : Չորս
կողմէն զուարճալի հեղիկ ձայններ կը լսուէին . ու
անուշ հով մը տերեւներուն կրկնէր : Հորինաւոր
անտառին վրայ նայելէն ետքը տարակուսով հոն
մտաւ, որպէս թէ արգիլուած բան մը կընէր .
բայց որչափ որ առաջ կերթար այնչափ անտառն
ալ կը մեծնար : Հոն ծաղկալից ծառեր կային,
որոնք անձանիծ անուշահոտութիւն մը կը քրտնէին,
այս անուշահոտութիւնը ջիւղերու տկարութիւն
տուող չէր, ինչպէս երկրի վրայի փայտեւոր
հասարակարծութեան բարոյական զօրութիւն մը ու-
նէր, որ մարդու հոգին կը զմայլեցունէ, ու մի-
անգամայն զօրացունցէ ու բերկրաբար բան մըն
էր, ինչպէս մէկ բարի գործը մը տեսնալուն կամ
իր սիրելի ու մտերիմ բարեկամի մը մոտենալուն
կրկնայ մարդ, ՚ի ի մը ետքը Ալֆոնս տեսաւ հե-
ռուէն մէկ լուսաւոր ու զմայլեցունցի տեղ մը,
ու նստաւ հոն աղիկ մը դիտելու այն փառաւոր
տեսարանը . մէյմալ յանկարծ թռչունի մը ձայն
լուսեցաւ, անանկ մէկ ձայն մը, որուն քաղցր
թեանը ոչ լիճին վրայի թիակներուն համած ձայ-
նը, ոչ հեղիկ զեփիւնը, և ոչ քնացած իտերիկ
տղու մը շունչը՝ կրնային գաղափար մը տալ : Ինչ
որ լուր, երկիրը ու երկինքը զմայլեցունցի մեղ-
միկ ձայններ ունին, ինչ որ լեզուները ու մարդ-
կային երաժշտութիւնները յափշտակիչ զօրութի-
ւունն . այս ձայնին քովը բոն մը ըսել չէին : Ա-
նկաւ երգ չէր, բայց հրաշալի մեղեդիներու կը

նմաներ, անկախ լեզու չէր, սակայն ձայն մըն էր,
որ կը խօսէր գիտութիւն, բանաստեղծութիւն,
խմաստութիւն և ամէն բան անոր մէջն էր, զայն
լսելով մէկը ամէն բան կրնար գիտնալ :

Ալֆոնս մեծ ուրախութեամբ երկայն տոնէն
մտիկ ըրաւ . վերջապէս անտառը լուսաւորող ձա-
ռագայթը նսեմացաւ, երկարատեւ սոսափիւն մը
ծառերուն մէջ լուսեցաւ, ու թռչունը ձայնը
կտրեց : Ալֆոնս անշարժ կեցաւ քիչ մը ժամանակ
քաղցր բուռն արթնցածի պէս, ու ապա լսեմաբ
չորս կողմը նայելով՝ ելաւ կայնեցաւ : Ոտերը
թմրէր, անգամները իրենց դիւրաբար ծուլները
կորսնցունցեր էին, դժուարութեամբ ելաւ ան-
տառէն ու դէպ ՚ի փանքը կը դառնար : Իայց որ-
չափ որ առաջ կերթար, այնչափ ալ կայլէր կը
մնար տեսնալով որ դաշտին մէջ ամէն բան փոխ-
ուած էր, ուրտեղ որ ինքը նորատունկ ծառեր
տեսներ էր՝ հիմա մեծցեր ու հինաւոր ծառեր
եղեր են : Փնտռեց նայեցաւ գետին վրայի մո-
րենիով ծածկուած փայտաշէն պղտիկ կամուրջ,
որուն վրայէն սովորաբար միշտ կանցնէր, որ բո-
լորովին վերցուէր, ու անոր տեղը հաստատուն
քարէ կամուրջ մը շինուէր : Այն մը քովէ անց-
նելով՝ բանի մը կրկնէր տեսաւ որոնք ծաղկալից
թռչուններուն վրայ իրենց կուտները կը իջնէին,
ասոնք կրօնաւոր տեսնելով կանկ առին, ու մէկ
զմեկու կ'ըսէին, «Ի՛նչ մէկ ծեր մը, որ Օրմուցի
կրօնաւորներուն զգեստը հագած է. անոնց ամէն
եղբայրները կը ձանձնանք, բայց ասիկա երբեք
տեսած չենք» :

Այս կրկնները յնորեր են, ըսաւ Ալֆոնս, ու
անցաւ գնաց, բայց իր սիրտը անհանգստութե-
ան մէջ էր, անոր համար սխաւ շուտ շուտ քայլել,
ու ձորին պղտիկ ձամբայէն վեր ելաւ, ու մար-
դագետներն անցնելով դէպ ՚ի միայնանցող գնաց :
Իայց ինչ զարմանք, դուռը իր սովորական տե-
ղ չէր, փանքին երևոյթը բոլորովին փոխուած
չընկալաւոր աւելի ընդարձակ էր հիմա, ու շին-
ուածքը մեծ . ինքը որ մէկ քանի ամիս առաջ սօ-
սիի ծառ մը տնկեր էր մատուռին քովը, իր ոս-
տերովը հիմա մեծցեր, բարձրացեր ու գրեթէ
վանքը ծածկէր էր : Կրօնաւորը ապշած՝ փանքին
գրան առջևը գնաց, ու կամաց մը դարկաւ բայց
նոյն զանգակին ձայնը չէր որոնք ինքը շատ աղիկ
կը ձանձնար : Երիտասարդ եղբայրներուն մէկը
եկաւ բացաւ դուռը՝ «Ի՛նչ պատահեցաւ հար-
ցուց Ալֆոնս, ինտոնք ալ փանքին գնապանք
չէ՞ : Երբեք ինտոն անունով մէկը չեմ ձանձնար,
պատասխանեց եղբայրը : Ալֆոնս ձեռքը ծակաւոր
զներով ու բոլորովին վայրի մէջ ինչպիսի ըսաւ
արդեօք յիմարեցայ, այս Օրմուցի փանքը չէ՞ մի
ուսկից այս առտու ելայ : Երիտասարդ կրօնաւո-
րը անոր երեսը նայելով ըսաւ, էս հինգ տարի
է որ դժնապանութիւն կընեմ հոս, ու քեզի ալ
մենեւին տեսած չեմ» :

Ալֆոնս աչքերը չորս կողմ դարձունելով տեսաւ,
որ կրօնաւորները փանքին մէջ կը ստուգէին, կան-
չէց զանոնք, բայց մէկը պատասխան չտուաւ
այն անուններուն որ կը կանչէր . վաղեց քովեր
նին երեսներն տեսնելու, բայց անոնցմէ մէկն ալ
չձանցաւ : Ինչու չէր մէկ մեծ հրաշք մը կայ այս
տեղը կանչեց Ալֆոնս, «Զանուն Աստուծոյ, եղ-
բայր, ինձի նայեցէք, երբեք մէկերնիդ տեսած
չէ՞ դիս, մէկը չկայ որ Ալֆոնս եղբայր ձանաչէ» :

Ամենքն ալ զարմանալով անոր կը նայէին :
Ալֆոնս, ըսաւ անոնցմէ ամէնէն ծերը, այո՛,
ատենք Օրմուցի մէջ այդ անունով կրօնաւոր
մը կայ եղեր, ինչպէս մեր ծերերէն լսած եմ՝
որն որ գիտուն, մտախոհ և առանձնասէր մարդ
մըն է եղեր . ասիկա օր մը ձորը իջնելով անտառ-
ներուն մէջ կ'որսուէր է, և փուշ տեղը սպասեր
էն անոր դառնալուն, ու մէկը չգիտէր թէ ինչ
պատահած է անոր . բայց այն ժամանակէն մինչ
չեւ հիմա ըման հարկը տարի է : Այս վրայ Ալ-
ֆոնս իմանալով եղածը բարձրաձայն աղաղակեց,
և գետինը ծնկան վրայ դալով ձեռնամաճ այս
ջերմեանդ աղօթքը ըրաւ :

«Աստուած իմ, դուռն ուղեցիր իմացունել ինձի՝
թէ որչափ անմիտ եմ եղեր, որ այս աշխարհիս
ուրախութիւնները երկինքի՝ ուրախութիւննե-
րուն հետ կը բաղդատէ : Այս ամբողջ օր մըն
է անցեր ինձի համար մէկ օրուան մը պէս . քո-
ւարդութեանդ մէջ երգող թռչունի ձայնը լս-
սերու համար . իմացայ հիմա թէ ինչ են յաւի-
տեանական ուրախութիւնները : ո՛ր Աստուած իմ,
ողորմէ ինձի և ներէ բուս անարժան ծառայիդ» :

Այս խօսքերը լսելով՝ Ալֆոնս ձեռքերը տա-
րածեց, գետինը ինկաւ, և հոգին աւանդեց :

Թարգմանեց ՚ի գաղղականէ

Գարեգին Յովնանիս Տ. Կարապետեան :
աշա . Սիւր . Կարապետեան Օ. Գրառնիոյ :